

12. Chastka nepracyuyuchykh kredytiv u bankah u 2022 roci zrosla do 38% unaslidok vijny. Oficijny vebsajt Nacionalnyj bank Ukrayiny [The share of non-performing loans in banks rose to 38% in 2022 as a result of the war. Official website of the National Bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kredytiv-u-bankah-u-2022-rotsi-zrosla-do-38-unaslidok-viyni> [in Ukrainian].

13. Shvets, N. (2010). Upravlinnia ryzykom likvidnosti v bankivskykh ustanovakh Ukrainy [Liquidity risk management in Ukrainian banking institutions]. *Svit finansiv – The world of finance*, 3, 31-38 [in Ukrainian].

Відомості про авторів

KUBAKH Tetiana – Candidate of Economical Science, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (4000, Sumy, 116 Kharkiv Str., e-mail: t.kubakh@uabs.sumdu.edu.ua).

HULYTSKYI Vitalii – Master of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (4000, Sumy, 116 Kharkiv Str., e-mail: lana19804@gmail.com).

КУБАХ Тетяна Григорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (40000, м. Суми, вул. Харківська, 116, e-mail: t.kubakh@uabs.sumdu.edu.ua).

ГУЛИЦЬКИЙ Віталій Олександрович – магістр кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (40000, м. Суми, вул. Харківська, 116, e-mail: lana19804@gmail.com).

УДК 332.1:351.74:338.46

DOI: 10.37128/2411-4413-2024-1-10

**ДЕРЖАВНЕ
РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД РЕГІОНУ
В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

ПІДВАЛЬНА О.Г.,
*доктор економічних наук,
професор кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел енергії,
професор кафедри аграрного менеджменту
та маркетингу*

КОЛЕСНИК Т.В.,
*кандидат економічних наук,
завідувачка кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел енергії*

КОВАЛЬ Н.І.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел енергії,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

Стаття присвячена аналізу державної регіональної політики в Україні у контексті воєнного стану й повномасштабного вторгнення російських військ на територію країни. Досліджено кардинальні зміни, які відбулися у цій сфері протягом останніх років, а також виявлено основні напрямки й пріоритети реформ і програм, спрямованих на забезпечення стабільності та соціально-економічного розвитку в територіальних громадах регіонів. У статті розглянуто заходи, спрямовані на відновлення інфраструктури, підтримку підприємництва і стимулювання економічного зростання в умовах воєнного стану. Детально проаналізовано конкретні приклади у територіальних громадах Вінницької області, звернено увагу на особливості їхнього економічного і соціального розвитку в контексті воєнного стану. Досліджено державну політику і законодавство щодо державної підтримки розвитку територіальних громад у рамках реалізації в Україні Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

Здійснено аналіз впливу військових подій на розвиток окремих громад регіонів на прикладі Вінницької області. У дослідженні проаналізовано статистичні дані щодо розвитку територіальних громад у 2022–2023 роках. Наведено, зокрема, дані про їхній ресурсний і економічний потенціал. Визначено напрями державної та місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку громад області. За допомогою візуалізації даних про експорт та імпорт територіальних громад Вінницької області проведено їхній порівняльний аналіз за 2022 і 2023 роки.

Крім того, у статті розглядаються різні програми і проекти, спрямовані на підтримку економічного відновлення та розвитку територіальних громад Вінницької області в умовах воєнного стану. Проведений аналіз може стати основою для розробки й реалізації ефективних стратегій розвитку територіальних громад і регіонів нашої країни в сучасних умовах. Висновки статті підкреслюють важливість державної регіональної політики щодо розвитку територіальних громад регіонів для забезпечення стійкості та процвітання країни в умовах воєнних загроз і кризових ситуацій.

Ключові слова: територіальні громади, Вінницька область, економіка, зростання, війна, законодавство.

Рис.: 4. Літ.: 20.

STATE REGULATION OF TERRITORIAL COMMUNITY DEVELOPMENT IN VINNYTSIA REGION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

PIDVALNA Oksana,
*Doctor of Economic Sciences,
Professor of the Department of Administrative
Management and Alternative Energy Sources
Professor of the Department of Agrarian Management and Marketing*

KOLESNYK Tetiana,
*Candidate of Economic Sciences,
Head of the Department
of Administrative Management and Alternative Energy Sources*

KOVAL Natalia,
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
of the Department of Account and Taxation,
Associate Professor*

*of the Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article is devoted to the analysis of state regional policy in Ukraine in the context of the military conflict and the full-scale invasion of Russian troops on the country's territory. The fundamental changes that have taken place in this area recently have been studied, as well as the main directions and priorities of reforms and programs aimed at ensuring stability and socio-economic development in the territorial communities of the regions. The article examines measures aimed at restoring infrastructure, supporting entrepreneurship, and stimulating economic growth in the conditions of martial law. The specific situation in the territorial communities of Vinnytsia region is analyzed in detail, attention is paid to the peculiarities of their economic and social development in the context of martial law. The state policy and legislation regarding state support provided for the development of territorial communities within the framework of the implementation of the State Regional Development Strategy for 2021-2027 in Ukraine is investigated.

The impact of military events on the development of certain communities of the region on the example of Vinnytsia region, is analyzed. The research provides statistical data related to the development of territorial communities in 2022-2023. Data on their resource and economic potential are given. The directions of the state and local policy regarding the socio-economic development of the communities of the region have been determined. With the help of visualization of data on export and import of territorial communities of Vinnytsia region, their comparative analysis for 2022 and 2023 has been carried out.

Moreover, the article examines various programs and projects aimed at supporting the economic recovery and development of Vinnytsia region territorial communities in the conditions of martial law. Conducted analysis can become the basis for the development and implementation of effective strategies for the modernization of territorial communities and regions of our country in modern conditions. The conclusions of the article emphasize the importance of state regional policy regarding the development of territorial communities of regions to ensure stability and prosperity of the country in the conditions of military threats and crisis situations.

Key words: territorial communities, Vinnytsia region, economy, growth, war, legislation.

Fig.: 4. Ref.: 20.

Постановка проблеми. Актуальність теми визначається потребою вивчення впливу військових конфліктів, зокрема запровадження воєнного стану в Україні (після 24 лютого 2022 року), на забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво вплинуло на економічну діяльність, соціальну стабільність і екологічний стан багатьох громад, особливо тих, що знаходяться безпосередньо в зоні бойових дій. Дослідження цієї теми допоможе зрозуміти як військові конфлікти впливають на розвиток територіальних громад, які механізми, методи та інструменти державної регіональної політики можуть бути використані для забезпечення їхнього економічного зростання та соціальної стабільності в них у період воєнного стану. Відповідно, для наукових пошуків, як і для діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, виникає необхідність не тільки в оцінці викликів цього періоду щодо розвитку територіальних громад і відповідних регіонів, а й прийняття ефективних управлінських рішень із розробки і реалізації стратегій їхнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного

регулювання розвитку територіальних громад у складі відповідних регіонів, зокрема в умовах децентралізації, ґрунтовно розглянуто у працях таких учених, як Е. Блейклі, Л. Бенюк, О. Берданова, В. Борщевський, М. Бутко, Г. Васильченко, Г. Возняк, Ю. Ганущак, І. Гончарук, Б. Данилишин, Я. Жаліло, А. Мельник, М. Мельник, Г. Монастирський, С. Романюк, В. Симоненко, І. Сторонянська, А. Ткачук, С. Шульц та ін.

Окремі питання регулювання розвитку територіальних громад розглянули й науковці Вінницького національного аграрного університету: С. Березюк та ін. [1], В. Захарченко [2], Г. Калетнік та ін. [3], Н. Коваленко та ін. [4], Р. Логоша та ін. [6], а також розглядалися у попередніх працях авторів [5, 7].

Питання державного регулювання розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану досліджували Н. Гавкалова і А. Зелінська [8], Г. Єфімова і М. Павлова [9], Ю. Іванов і О. Іванова [10], Н. Керецман [11], Н. Лепіш і Я. Павлович-Сенета [12], Н. Струк [13] й ін. Але попри значну кількість напрацювань потребує подальшого дослідження вплив механізмів та інструментів державної регіональної політики на розвиток територіальних громад і відповідних регіонів у надскладних умовах періоду воєнного стану.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз впливу механізмів та інструментів державної регіональної політики на розвиток територіальних громад, зокрема Вінницької області, в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII, державна регіональна політика – це «система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їхньої етнічної і культурної самобутності» [14].

Важливо зазначити, що регіональна політика в Україні зазнала значних трансформацій за останні роки, передусім внаслідок реформи децентралізації та повномасштабного вторгнення росії в Україну. Це знайшло відображення і в законодавчому забезпеченні цієї політики – у декількох редакціях базового закону (№ 156-VIII) і прийнятті законів, які доповнюють його, а саме – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 09.07.2022 р. № 2389-IX [15] і «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному і транскордонному співробітництві» від 03.07.2023 р. № 9450 (проект) [16], а також у законах про державний бюджет України на 2022, 2023, 2024 й інші роки.

Потрібно зауважити, що законом № 2389-IX передбачено перевизначення функціональних типів територій. До них тепер належать такі категорії, як: території відновлення; регіональні центри зростання; території з особливими умовами розвитку; території, орієнтовані на сталий розвиток.

Кабінет Міністрів України відповідає за визначення переліку цих категорій та встановлення набору показників для їхніх класифікації [12, с. 210].

Також у статті 6 цього закону визначені пріоритетні напрями державної регіональної політики на період воєнного стану. Якщо їх транслювати на місцевий рівень, то можна виокремити такі напрями розвитку територіальних громад:

1) стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу територіальних громад для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей;

2) зменшення диференціації територіальних громад за показниками соціально-економічного розвитку;

3) відновлення територіальних громад і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України;

4) забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад;

5) формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах завдяки міжмуніципального співробітництва;

6) визначення та ідентифікація функціональних типів територій, реалізація на цих територіях необхідних програм і проєктів місцевого розвитку, встановлення спеціальних механізмів їхньої державної підтримки;

7) створення ефективної системи збереження довкілля через врахування екологічної складової у документах стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики, оцінювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля у територіальних громадах;

8) запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжмуніципального співробітництва, виконання міжмуніципальних програм і проєктів;

9) адаптація місцевої економіки і середовища проживання людини до змін клімату, посилення стійкості територіальних громад до кліматичних, демографічних і економічних викликів;

10) поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового й іншого ресурсного забезпечення розвитку територіальних громад, сприяння здійснення повноважень органами місцевого самоврядування;

11) створення ефективних механізмів представництва інтересів територіальних громад на регіональному й загальнонаціональному рівнях;

12) сприяння цифровій трансформації та цифровому розвитку територіальних громад;

13) формування нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики щодо територіальних громад з урахуванням документів Ради Європи і Європейського Союзу [15].

Зазначені напрями розвитку територіальних громад регіонів України кореспондують із цілями і завданнями «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки», яка була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695 (далі – Стратегія) [17], тобто ще до повномасштабного вторгнення росії (табл. 1).

Суперпозиція стратегічних цілей, пріоритетів, а також напрямів розвитку регіонів і територіальних громад в Україні

Стратегічні цілі розвитку регіонів	Пріоритети регіонального розвитку	Напрями розвитку територіальних громад:
I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпечовому й просторовому вимірах	Розвиток економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності та інтегрованості на національному, регіональному і місцевому рівні	3, 5, 13
II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	Прискорення економічного зростання регіонів і територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку із забезпеченням покращення стану навколишнього природного середовища і невиснажливого використання природних ресурсів	1–4, 6–9
III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	Підвищення якості та забезпечення доступності для населення послуг, що надаються органами державної влади й органами місцевого самоврядування, незалежно від місця проживання, зокрема на засадах цифровізації	1–3, 9–12
	Охорона культурної спадщини, збереження традиційного характеру середовища населених пунктів	1, 3

* Ознайомитися з напрямками розвитку територіальних громад можна у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [17]

Джерело: сформовано авторами на основі [15, 17]

В умовах воєнного стану Україна зіткнулася з новими викликами, тому на перший план регіональної політики цього періоду виходять напрямки розвитку територіальних громад (3, 5 і 13), які забезпечують суверенітет країни й відновлення територій, що постраждали внаслідок збройної агресії росії.

Економічне зростання територіальних громад, переважно у післявоєнний відновлювальний період, має відбуватися у контексті парадигми нового регіоналізму. Згідно з нею, основну роль мають відігравати напрямки сталого саморозвитку територіальних громад (1–4, 6–9) – на основі використання місцевих ресурсів із застосуванням інноваційних технологій, зокрема «зелених», що сприятиме прискоренню економічного зростання, створенню додаткових можливостей для працевлаштування, підвищенню конкурентоспроможності й покращенню стану навколишнього природного середовища [18].

Соціальний вектор розвитку територіальних громад, орієнтований на створення звичайних умов проживання та підвищення якості життя їхніх мешканців. Він передбачає, насамперед, реалізацію напрямків 1–3 і 9–12. Їхнє втілення у життя сприятиме поверненню трудових мігрантів до місць постійного проживання та підвищенню якості та доступності для населення публічних послуг, що надаються органами державної влади і органами місцевого самоврядування. Вважаємо, що значна частина таких послуг має надаватися на засадах цифровізації і не залежати від місця походження чи проживання громадян.

Для створення комфортного середовища проживання людей необхідним для кожної територіальної громади є розробка і реалізація (згідно з напрямками 1 і 3) комплексного плану просторового розвитку її території [7, с. 78].

Механізм реалізації Стратегії, зокрема й на рівні територіальних громад, містить органи, які мають забезпечити її реалізацію, інструменти реалізації та фінансове забезпечення реалізації.

Органами, що забезпечують реалізацію Стратегії на рівні територіальних громад, є не тільки органи місцевого самоврядування, але й центральні органи законодавчої та виконавчої влади, регіональні органи влади (відповідні ради і місцеві військові адміністрації). Загальну координацію реалізації цієї Стратегії, зокрема й на місцевому рівні, покликана забезпечити Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку.

Успішна реалізація механізму Стратегії, особливо в умовах воєнного періоду, залежить від низки інструментів [12, с. 209].

Інструментами реалізації Стратегії за напрямками розвитку територіальних громад є:

- стратегії розвитку територіальних громад;
- плани заходів із реалізації стратегій розвитку територіальних громад;
- програми і проекти відбудови, а також розвитку територіальних громад;
- проекти відбудови і розвитку територіальних громад на основі міжнародної технічної допомоги;
- комплексні плани просторового розвитку території територіальних громад;
- програми соціально-економічного розвитку окремих територій;
- програми щодо розвитку транскордонного співробітництва територіальних громад;
- угоди щодо міжмуніципального співробітництва тощо.

Потрібно мати на увазі, що використання інструментів реалізації Стратегії, їхня роль і значення може змінюватись на різних етапах її реалізації. Так, на першому етапі (2021–2023 роки) перевага віддавалася інструментам, які сприяли структурній перебудові та диверсифікації економічної діяльності в територіальних громадах, на другому етапі (2024–2027 роки) головну роль відіграватимуть програми й проекти з відбудови територіальних громад, зокрема їхніх об'єктів критичної інфраструктури.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії за напрямками розвитку територіальних громад у дослідницькому сенсі знаходяться у площині використання різних методів і прийомів фінансового аналізу. Їхнє використання – через аналіз організаційної, управлінської, експертної, контрольно-аналітичної, проектної та інших складових територіальних громад – має оптимізувати фінансування усіх сфер їхньої життєдіяльності та передбачити виділення достатніх сум коштів для бюджетів розвитку.

Основними, звичайно, є бюджетні розрахунки, у які були внесені суттєві зміни після того, як 8 листопада 2023 року Верховна Рада України ухвалила як закон зміни до Бюджетного кодексу України, передбачені законопроектом № 10037. У ньому йдеться про вилучення з місцевих бюджетів надходжень від податку на доходи фізичних осіб, одержані військовослужбовцями, поліцією, особами рядового і начальницького складу, а також створення цільових програм підтримки внутрішньо переміщених осіб і відновлення інфраструктури. У цих розрахунках свою роль відіграють

принципи регулювання цін і тарифів під час воєнного стану [5, с. 68].

Ключовим фактором фінансового забезпечення реалізації Стратегії є інвестиції. Для їхнього залучення необхідним є підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад, зокрема в аспекті відновлення та реконструкції їхніх бюджетоформуючих й інфраструктурних об'єктів. Відтак, для заохочення інвесторів запроваджено нову форму їхньої державної підтримки, яка передбачає часткову компенсацію витрат на інфраструктуру й інші пільги. Вони передбачені Положенням «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві» [16]. Потрібно зауважити, що державна підтримка (грошово-кредитна, податкова й інша) надається насамперед тим інвесторам, які реалізують програми і проекти інноваційного спрямування.

Під час реалізації цих заходів державної фінансової політики, а також різних державних ініціатив щодо розвитку територіальних громад, до уваги беруться різні джерела кредитування, їхня рентабельність і зворотність. Інакше кажучи, вони узгоджуються з реаліями воєнного стану: враховуються загрози й ризики, спричинені війною (щодо руйнування інфраструктурних об'єктів тощо), для територіальних громад на територіях активних бойових дій і на тилових територіях. Саме завдяки спільним зусиллям країни, регіонів і територіальних громад ці загрози й ризики значно нівелюються, і це підтримує соціально-економічний розвиток багатьох територіальних громад навіть у надскладних умовах воєнного стану [8].

Це стало можливим завдяки тому, що:

- забезпечується державна підтримка підприємництва, передусім мікро- і малого бізнесу – через надання доступних фінансових ресурсів (у рамках програми «Доступні кредити 5–7–9%» тощо), фіскальних стимулів і впровадження інших заходів підтримки;
- здійснюються зусилля щодо підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад і залучення за допомогою забезпечення доступу інвесторів до об'єктів інфраструктури і транспортного сполучення, виділення земельних ділянок, реалізації інших ініціатив;
- пріоритетним стає використання потенціалу розвитку середніх і малих міст;
- розвиток сільських територій і громад передбачає підтримку і заохочення різних форм співпраці держави з агробізнесом, а також розвиток туристичної інфраструктури й реалізацію відповідних ініціатив;
- створюються умови для впровадження ефективних практик управління природокористуванням, покращення доступності через розвиток транспортної та прикордонної інфраструктури;
- здійснюються скоординовані заходи щодо попередження та подолання кризових ситуацій на територіях, що мають специфічні виклики розвитку, наприклад у сільській місцевості, малих містах, прикордонних територіях;
- пріоритетом стає розвиток інженерної інфраструктури і енергоефективності, зокрема розвиток і впровадження енергозберігаючих технологій;

– внутрішньо переміщені особи активно залучаються до життя тих спільнот територіальних громад, де вони перебувають;

– внутрішній туризм розглядається як важливий вид для економічного розвитку територіальних громад;

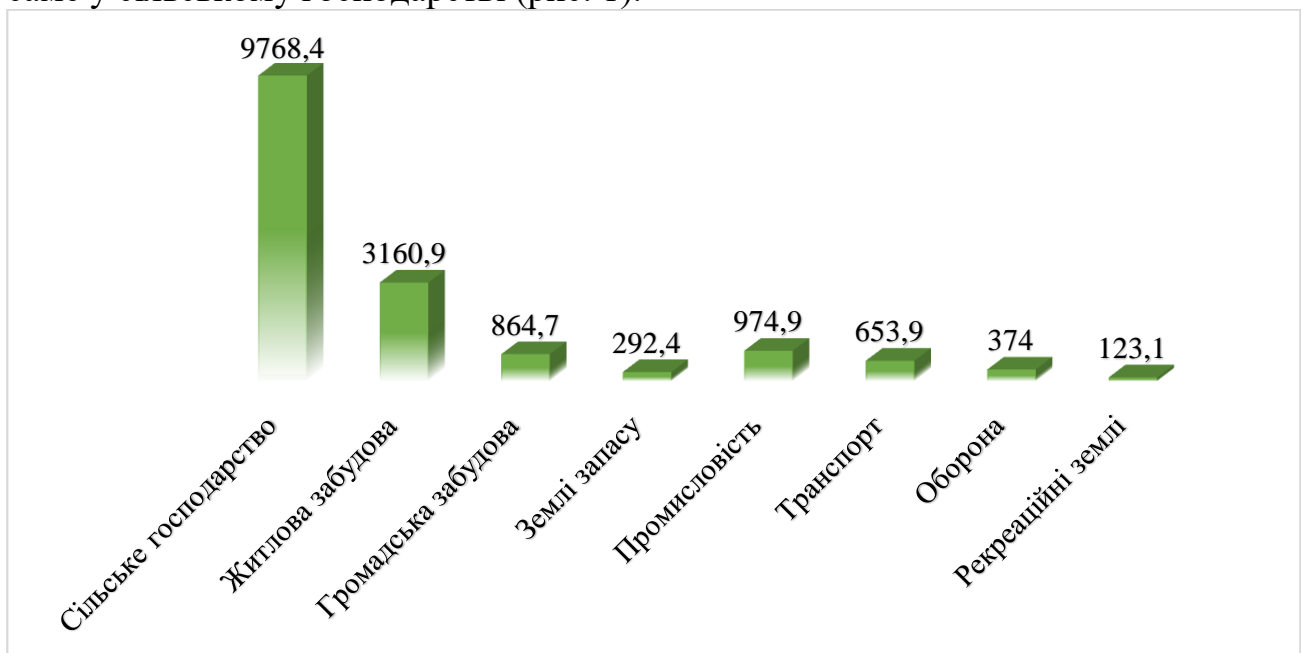
– створюються сприятливі умови для ефективного використання потенціалу культурної спадщини територіальних громад [7, с. 88; 17].

Особливості реалізації Стратегії розглянемо на прикладі територіальних громад Вінницької області, зокрема Вінницької міської територіальної громади (далі – МТГ), – у межах її стратегій і планів соціально-економічного розвитку. Зауважимо, що стратегії розвитку територіальних громад області, які були призначені до 2030 року, коригуються відповідно до умов воєнного стану.

Вінницька МТГ утворена 2 червня 2020 року у складі Вінницької міської ради обласного значення, Деснянської селищної ради і Вінницько-Хутірської, Великокрушлинецької, Гавришівської, Малокрушлинецької, Писарівської, а також Стадницької сільських рад Вінницького району. Рішенням Вінницької міської ради від 20.11.2020 р. № 6 на території громади утворено три старостинських округи – Вінницько-Хутірський (у складі сіл: Вінницькі Хутори, Писарівка, Щітки), Стадницький (у складі сіл: Стадниця, Великі Крушлинці, Малі Крушлинці, Гавришівка) і Деснянський (у складі селища Десна).

Головними пріоритетами розвитку Вінницької МТГ у період воєнного стану (з врахуванням заходів у рамках реалізації Стратегії), зокрема у 2023 році є [19]:

1) прискорена адаптація у громаді старостинських округів і розвиток сільського господарства у них. До речі, як показує розподіл земель у громаді за цільовим призначенням, найбільше земель станом на 2023 рік використовується саме у сільському господарстві (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл земель Вінницької міської територіальної громади за цільовим призначенням станом на 2023 рік, га

Джерело: [19]

Можна зробити припущення, що землі будуть використовуватися досить ефективно, тому що більшість із них (12,6 тис. га або 78%) перебувають у приватній власності (рис. 2);

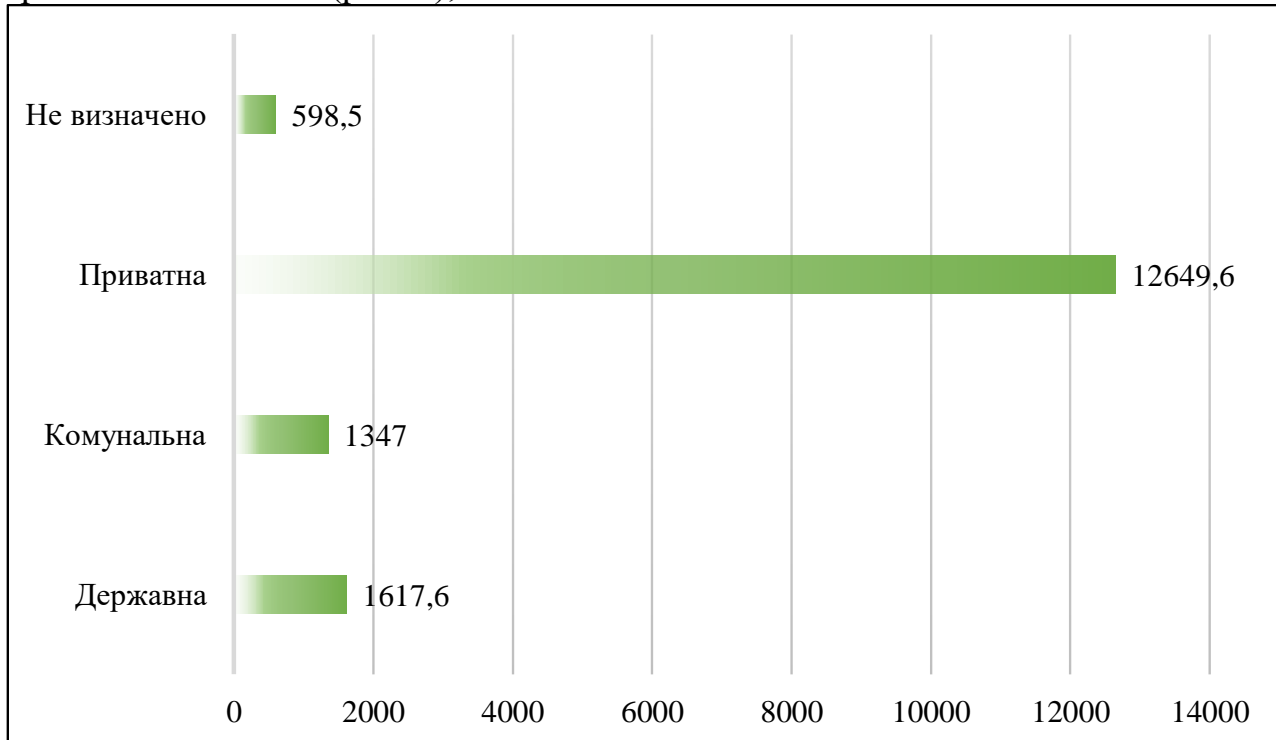

Рис. 2. Розподіл земель Вінницької області за формою власності у 2023 році, га

Джерело: [19]

Підвищенню ефективності сільського господарства у Вінницькій МТГ сприяє й державна підтримка аграрного сектору економіки, зокрема й у Вінницькій області. У 2023 році на такі цілі було передбачено державне фінансування у розмірі 930,5 тис. грн, проте з них було освоєно лише 23,1% коштів [20].

2) впровадження програми антикризової підтримки, спрямованої на:

- надання соціальної підтримки для населення;
- розвиток і захист системи охорони здоров'я;
- допомогу родинам загиблих військових.

На ці потреби у громаді було передбачено та реалізовано 4,5 млн грн (за 2023 рік);

3. Забезпечення стабільності та подолання наслідків, зумовлених надзвичайними подіями. Для цього було створено грошовий резерв громади;

4. Розробка плану підтримки й розвитку малого, а також середнього бізнесу, за яким передбачалося:

- створити належні умови для підтримки та розвитку бізнесу;
- розбудувати екосистеми громади;
- залучати населення до підприємницької діяльності;

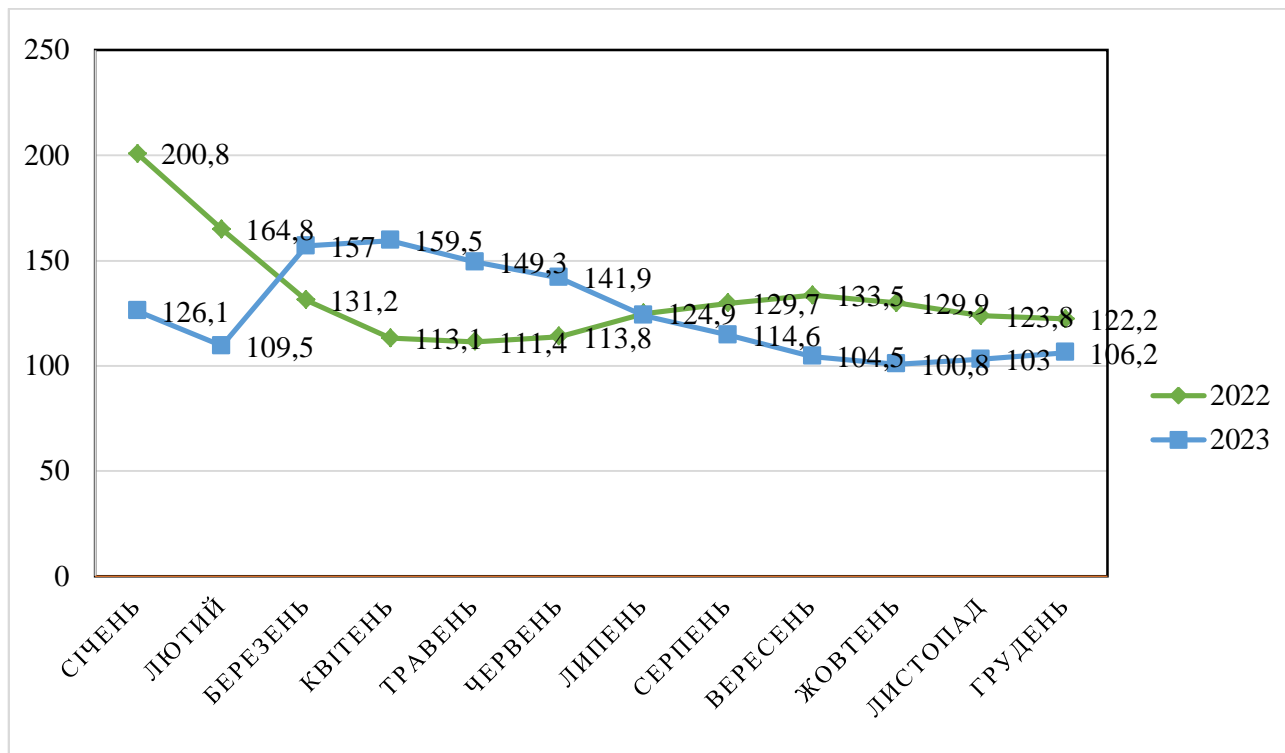
5. Упровадження механізму відшкодування втрат і збитків, завданих війною. За даним механізмом передбачалося, зокрема, закупівля обладнання для використання альтернативних джерел енергії для малих підприємств;

6. Розробка програми зі створення нових робочих місць. За даною програмою передбачалося, що для розвитку господарського сектору і створення нових робочих місць протягом 2023 року буде використано 4,4 млн грн;

7. Надання допомоги підприємствам, які евакуюються із зони активних воєнних дій на сході та півдні України. На середину 2023 року у Вінницьку МТГ було релоковано 316 підприємств, якими було створено 1657 нових робочих місць.

Так, на території Вінницької МТГ (за державної підтримки в рамках Стратегії) були реалізовані важливі заходи зі стабілізації ситуації та соціально-економічного розвитку громади.

Аналогічні заходи реалізовувалися у більшості територіальних громад Вінницької області і це дозволило стабілізувати соціально-економічну ситуацію у ній. На це, зокрема, вказує показник приросту експорту у 2023 році на 6,2 % (1698,9 млн дол. США), порівнюючи з 2022 роком, хоча на початку і в кінці року вони поступалися показникам попереднього року (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка обсягів експорту територіальних громад Вінницької області за 2022–2023 роки, млн дол. США

Джерело: за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [20]

Приріст експорту у 2023 році, порівнюючи з 2022 роком спостерігався за товарними позиціями з експорту жирів і олії тваринного, а також рослинного походження (+56,7% або 509 млн дол. США), зернових культур (+12,7% або 401,9 млн дол. США), готових харчових продуктів (+57,3% або 288,5 млн дол. США). У той час значне зниження експорту спостерігалось за товарними позиціями живих тварин і продуктів тваринного походження (-46,2% або 139,3 млн дол. США) [20].

Для того, щоб побачити реальні успіхи державної регіональної політики з

розвитку територіальних громад Вінницької області, візуалізуємо статистичні дані за 2022–2023 роки ще й за імпортом (рис. 4).

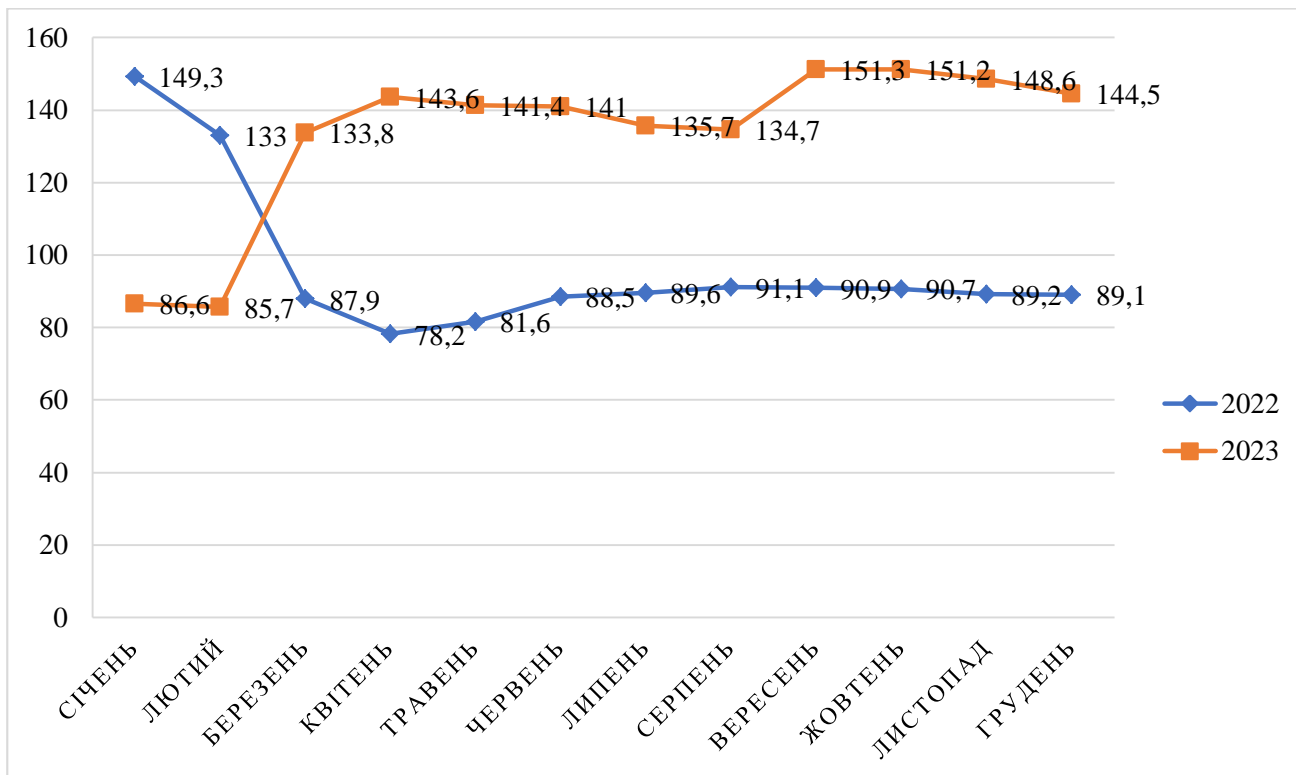

Рис. 4. Динаміка імпорту територіальних громад Вінницької області за 2022–2023 роки, млн дол. США

Джерело: [20]

Приріст імпорту територіальних громад області у 2023 році (порівнюючи з аналогічним періодом 2022 року) склав у середньому 44,4% (899,7 млн дол. США). Найбільший приріст спостерігався за товарними позиціями мінерального палива, нафти та її продукції (+3,4 рази або 146,8 млн дол. США), засобів наземного транспорту (+12,9% або 131,9 млн дол. США), реакторів ядерних, котлів, машин (+52,6% або 92,6 млн дол. США), добрив (+83,9% або 83,2 млн дол. США) [20].

Висновки. Державне регулювання розвитку територіальних громад регіонів відповідно до парадигми нового регіоналізму набуло великого значення у зв'язку із завданнями щодо захисту територіальної цілісності країни і стабілізації соціально-економічної ситуації на усіх рівнях. В умовах воєнного стану основні напрямки державної регіональної політики передбачають відновлення інфраструктури, збалансування демографічних процесів, підтримку підприємництва і стимулювання економічного зростання у територіальних громадах і регіонах. Особлива увага в рамках реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки приділяється таким функціональним типам територій, як території відновлення.

Застосуванням механізму та інструментів державної регіональної політики періоду воєнного стану значно сприяло стабілізації та соціально-економічному розвитку територіальних громад Вінницької області, зокрема Вінницької міської територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Березюк С.В., Гонтарук Я.В., Ясінська Б.О. Забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2133/2062> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-44> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Захарченко В.І. Нова регіональна політика як зріз реформи децентралізації. *Забезпечення сталого розвитку України в контексті глобального партнерства* : монографія / [за заг. та наук. ред. Л.О. Петкової, О.Ю. Березіної, І.Г. Гончаренко]. Черкаси : видавець Третяков О.М., 2019. С. 247–265.
3. Калетнік Г.М., Підвальна О.Г., Колесник Т.В. Діяльність університетів та інноваційних структур за їх участю як чинник сталого місцевого та регіонального розвитку в умовах проведення реформи децентралізації (на прикладі ННБК «Всеукраїнський науково-навчальний консорціум»). *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 6 (34). С. 7–27.
4. Коваленко Н.В., Діброва Л.В., Колесник Т.В., Ралко О.С. Безпекове управління конкурентоспроможністю продукції підприємств на зовнішньому ринку в умовах формування інноваційних кластерів і змін у системі професійної зайнятості та публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 35-39. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22>.
5. Коваль Н.І., Радченко О.Д. Фінансовий аналіз рейтингу аграрного розвитку регіонів України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2 (60). С. 67–79. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-2-5](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-2-5).
6. Логоша Р. В., Дяченко М.В. Теоретико-методологічні основи формування державного регулювання процесів інноваційного розвитку АПК в умовах глобальних трансформацій. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: Історія та археологія* 2023. № 11 (17). С. 138–152. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152).
7. Підвальна О.Г., Колесник Т.В. Регіональна політика інноваційного розвитку сфери туризму: проблеми формування та регулювання: монографія. Вінниця, 2022. 378 с.
8. Гавкалова Н. Л., Зелінська А. С. Територіальні громади в умовах воєнного стану: напрями вирішення проблемних питань. *Розвиток партнерства ЄС – Україна в публічному управлінні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 25 листопада 2022 р. Харків : ТОВ «Константа», 2022. С. 325–326.
9. Iefimova G., Pavlova M. Territorial communities under martial law: economic resistance to strengthen the independence of Ukraine. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 3. С. 177–185. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-24>.
10. Іванов Ю.Б., Іванова О.Ю. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах

децентралізації та воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 67–73. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-7-67-73>.

11. Керецман Н.І. Організаційно-економічні засади розвитку територіальних громад регіону в умовах сучасних викликів воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 051. Ужгород. нац. ун-т. Ужгород, 2023. 253 с.

12. Лепіш Н.Я., Павлович-Сенета Я.П. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.38>.

13. Струк Н.П. Особливості забезпечення економічної спроможності територіальних громад України в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-05-01/2023-7-05-01> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-05-01> (дата звернення: 16.04.2024).

14. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII (редакція від 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 16.04.2024).

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 р. № 2389 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 16.04.2024).

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві: Проект Закону України від 03.07.2023 р. № 9450 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42219> (дата звернення: 16.04.2024).

17. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

18. Попадинець Н.М., Патицька Х.О., Лещух І.В. Сучасні проблеми використання природно-ресурсного потенціалу територіальних громад в Україні в умовах децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. № 3 (137). С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-3-1>.

19. Вінницька міська територіальна громада. Rebuild Ukraine. URL: <https://rebuildukraine.in.ua/vinnytska-hromada2#careers-6> (дата звернення: 18.04.2024).

20. Головне управління статистики Вінницької області. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2024).

References

1. Berezyuk, S.V., Hontaruk, YA.V., & Yasinska, B.O. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky derzhavy v umovakh voiennoho stanu [Ensuring food security of the state under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo* –

Economy and society, 47. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2133> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-44> [in Ukrainian].

2. Zakharchenko, V.I. (2019). *Nova rehionalna polityka yak zriz reformy detsentralizatsii. Zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy v konteksti hlobalnoho partnerstva* [The new regional policy as a section of the decentralization reform. Ensuring the sustainable development of Ukraine in the context of global partnership]. Cherkasy : Tretiakov O. M. [in Ukrainian].

3. Kaletnik, G.M., Pidvalna, O.H., & Kolesnyk, T.V. (2018). Diialnist universytetiv ta innovatsiinykh struktur za yikh uchastiu yak chynnyk staloho mistsevoho ta rehionalnoho rozvytku v umovakh provedennia reformy detsentralizatsii (na prykladi NNVK «Vseukrainskyi naukovo-navchalnyi konsortsium») [The activity of universities and innovative structures with their participation as a factor of sustainable local and regional development in the conditions of the decentralization reform (on the example of the All-Ukrainian Scientific and Educational Consortium)]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 6 (34), 7–27 [in Ukrainian].

4. Kovalenko, N.V., Dibrova, L.V., Kolesnyk, T.V., & Ralko, O.S. (2023). Bezpekove upravlinnia konkurentospromozhnistiu produktsii pidpryemstv na zovnishnomu rynku v umovakh formuvannia innovatsiinykh klasteriv i zmin u systemi profesiinoi zainiatosti ta publichnoho upravlinnia [Safety management of the competitiveness of enterprises' products on the foreign market in the conditions of the formation of innovation clusters and changes in the system of professional employment and public administration]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 22, 35-39. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22> [in Ukrainian].

5. Koval, N.I., & Radchenko, O.D. (2022). Finansovyi analiz reitynhu ahrarnoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Financial analysis of the rating of agricultural development of the regions of Ukraine.] *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 2 (60), 67–79. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-5 ISSN: 2411-4413 [in Ukrainian].

6. Lohosha, R.V., & Dyachenko, M.V. (2023). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia derzhavnoho rehuliuвання protsesiv innovatsiinoho rozvytku APK v umovakh hlobalnykh transformatsii [Theoretical and methodological foundations of the formation of state regulation of the processes of innovative development of the agricultural industry in the conditions of global transformations]. *Aktualni pytannia u suchasniy nautsi. Seriya: Istoriya ta arkeolohiya – Current issues in modern science. Series: History and archaeology*, 11(17), 138–152. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152) [in Ukrainian].

7. Pidvalna, O.H., & Kolesnyk, T.V. (2022). *Rehionalna polityka innovatsiinoho rozvytku sfery turyzmu: problemy formuvannia ta rehuliuвання* [Regional policy of innovative development of tourism: problems of formation and regulation]. Vinnytsya [in Ukrainian].

8. Havkalova, N.L., & Zelinska, A.S. (2022). Terytorialni hromady v umovakh voiennoho stanu: napriamy vyrishennia problemnykh pytan [Territorial communities under martial law: directions for solving problematic issues]. *Rozvytok partnerstva YeS – Ukraina v publichnomu upravlinni : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Development of the EU-Ukraine partnership in public administration: materials of the International Scientific and Practical Conference*. (pp. 325–326). Kharkiv: Konstanta [in Ukrainian].

9. Iefimova, G., & Pavlova, M. (2023). Territorial communities under martial law: economic resistance to strengthen the independence of Ukraine. *Modeling the development of the economic systems*, 3, 177–185. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-24> [in English].

10. Ivanov, Iu.B., & Ivanova, O.Iu. (2022). Metodychnyi pidkhid do vyboru napriamiv prostorovoho rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii ta voiennoho stanu [Methodical approach to the choice of directions of spatial development of united territorial communities in conditions of decentralization and martial law]. *Biznes Inform – Business Inform*, 7, 67–73. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-7-67-73> [in Ukrainian].

11. Keretsman, N.I. (2023). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady rozvytku terytorialnykh hromad rehionu v umovakh suchasnykh vyklykiv voiennoho stanu [Organizational and economic foundations of the development of territorial communities of the region in the conditions of modern challenges of martial law]. *Candidate's thesis*. Uzhhorod: UNU [in Ukrainian].

12. Lepish, N.YA., & Pavlovych-Seneta, Ya.P. (2022). Terytorialni hromady v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: administratyvno-pravove zabezpechennia ta osoblyvosti funktsionuvannia [Territorial communities in the conditions of martial law in Ukraine: administrative and legal support and peculiarities of functioning]. *Analychno-porivnyalne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 4, 209–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.38> [in Ukrainian].

13. Struk, N.P. (2023). Osoblyvosti zabezpechennia ekonomichnoi spromozhnosti terytorialnykh hromad Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of ensuring the economic capacity of territorial communities of Ukraine in the conditions of martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, 7. Retrieved from: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-05-01/2023-7-05-01> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-05-01> [in Ukrainian].

14. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy № 156-VIII [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine № 156-VIII] (2015, February 05). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].

15. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii: Zakon Ukrainy № 2389 [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and the policy of restoration of regions and territories: Law of Ukraine № 2389]. (2022, July 7).

zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> [in Ukrainian].

16. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia uchasti mistsevoho samovriaduvannia u mizhterytorialnomu ta transkordonnomu spivrobitnytstvi: Zakon Ukrainy № 9450 [On amendments to some laws of Ukraine regarding improvement of local self-government participation in interterritorial and cross-border cooperation: Draft Law of Ukraine № 9450]. (2023, July 3). *itd.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42219> [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 695 [On the approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 695]. (2020, August 5). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Popadynets, N.M., Patytska, Kh.O., & Leshchukh, I.V. (2019). Suchasni problemy vykorystannia pryrodno-resursnoho potentsialu terytorialnykh hromad v Ukraini v umovakh detsentralizatsii [Modern problems of using the natural resource potential of territorial communities in Ukraine in conditions of decentralization]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 3(137), 3–9. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-3-1> [in Ukrainian].

19. Vinnytsia urban territorial community. Rebuild Ukraine. *rebuildukraine.in.ua*. Retrieved from: <https://rebuildukraine.in.ua/vinnytska-hromada2#careers-6> [in Ukrainian].

20. Holovne upravlinnia statystyky Vinnytskoi oblasti [Main Department of Statistics of Vinnytsia Region]. *vn.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

Відомості про авторів

ПІДВАЛЬНА Оксана Григорівна – доктор економічних наук, професор кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, професор кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: np070101@gmail.com).

КОЛЕСНИК Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: sergej.kolesnik@gmail.com).

КОВАЛЬ Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: natkov@i.ua).

PIDVALNA Oksana – Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources,

Professor of the Department of Agrarian Management and Marketing, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: np070101@gmail.com).

KOLESNYK Tetiana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: sergej.kolesnik@gmail.com).

KOVAL Natalia – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Account and Taxation, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: natkov@i.ua).